

הכנס ה-24 של איקו"ם - מילאנו, איטליה - 3-9 ביולי 2016

דניאלה שלו - מוזיאון ישראל ירושלים

נושא הכנס: MUSEUMS AND CULTURAL LANDSCAPES

בכנס איקו"ם העולמי, שהתקיים הפעם בעיר מילאנו שבאיטליה, לקחו חלק כמה אלפי משתתפים והוא כלל ועדות מקצועיות ומגוון רחב של הרצאות. כמה מההרצאות ניתנו בפורום של כל המשתתפים ורבות אחרות התקיימו במהלך היום, במושבם מקבילים, והשיקו בצורה כזו או אחרת עם נושא הכנס.

כבר עם הגעתי למקום הכינוס MiCo Milano Congressi ביום ראשון 3.9.16 התוודעתי אל האירגון המרשים של האירוע. צוות הסברה, דיילות שירות, תיקים מסודרים, תג, תכנית הכנס, כרטיס לנסיעה חופשית בתחבורה הציבורית ואפילו קופסת אוכל ובקבוק מים. (אם כי אני מוכרחה לציין שבאופן אישי לי התיק היה כבד מידי לנשיאה וחוברת התכנית היתה עבת כרס ולא ממש נוחה לשימוש. בתור אחת שאוהבת שהתכנית נמצאת איתה כל הזמן, החוברת הגדולה והכבדה לא ממש איפשרה זאת. גם בדברים טכניים יש מה ללמוד – לא חייבים להעמיס על משתתפי כנס כל כך הרבה חומר כתוב ויכול להיות שהיה נכון יותר לתת מאגד עם כל יום בנפרד. בפועל אני בכל יום גזרתי לי מהחוברת את העמודים הרלוונטיים.)

במהלך הכנס האזנתי למספר הרצאות והשתתפתי באירועים שתוכננו לבאי הכנס. כמו כן, מכון שלי זה היה ביקור ראשון בעיר מילאנו, הרגשתי שממש זכיתי שבמקביל לכנס התקיים גם שבוע העיצוב, הדבר נתן לי הזדמנות לבקר במוזיאונים רבים ומגוונים ובחללי תצוגה אלטרנטיביים, מיוחדים ומעוררי השראה, שפתחו את שעריהם ללא תשלום לכל מי שהציג את תג השתתפותו בכנס.

כבר ביום הראשון לכנס עצמו הועלה ע"י הדוברים השונים (ראש העיר מילאנו, נשיא איקו"ם איטליה, נציג אונסק"ו, נשיאת הוועדה הבינלאומית למוזיאולוגיה ועוד) עניין התפקיד שיהיה למוזיאונים בעתיד ושאלת המשמעות של מוזיאון במרחב החברתי והתרבותי.

במקביל הוצגה בשטח הכינוס גם תערוכה שנושאה היה – Where ICOM from.

ההרצאה של אורחן **פאמוק (Pamuk)** הטורקי היתה מעוררת מחשבה ועסקה בתפישה שמוזיאון צריך להיות כמו ספר, להעביר סיפור ותכנים ולהתחבר לחיים עצמם, שמוזיאון צריך התקרב לאדם ושהחפצים המוצגים בו צריכים לספר סיפור.

פאמוק דיבר בעד מוזיאונים קטנים וזולים שיהיו מסוגלים להיות קשובים למבקרים, מוזיאונים פרטיים המשחררים מהבעת עמדה ממלכתית, מוזיאונים שקמים בבתים פרטיים (בניגוד למוזיאונים ששייכים או לחילופין ממומנים ע"י הממסד).

בעינו של פאמוק העתיד של המוזיאון צריך להתבסס על האישיות והייחודיות של האדם והעמדת הפרט במרכז. ולכן, חשוב בעינו שבכל מוזיאון יהיו קיימים ארבעת המרכיבים הבאים: **Presentation, Stories, Expressions, Humanity**

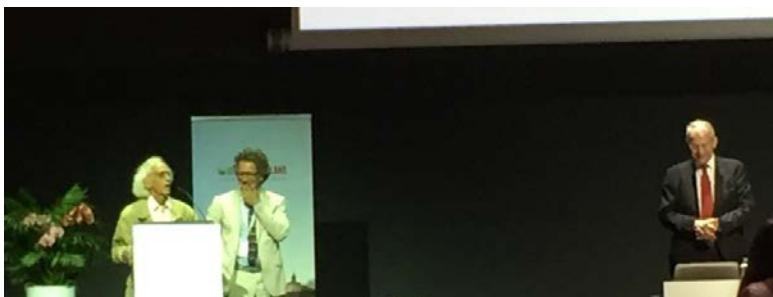
ההרצאה של האמן **כריסטו (Christo)** בן ה-81, שנולד בבולגריה ופועל כיום בארה"ב היתה הרצאה שריגשה אותי באופן מיוחד.

אמן מדור הנפילים של האמנות המודרנית המערבית שעדיין חי ופועל ועדיין מייצר דימויים צבעוניים גדולי ממדים, במקומות מפתיעים בעולם. אמן שלא נס לחו כל השנים ודימויי העטופים, שהכניסו רוח חדשה וייחודית לעולם הפיסול הסביבתי, עדיין מצליחים למשוך המוני אנשים לראות אותם ולחוות אותם.

היה תענוג להקשיב לו, לקבל את האותנטיות הפשוטה שלו ולהבין שמעבר להיותו אמן מרשים ביותר הוא ניחן ביכולות הפקה שכרוכות בתיאומים עם גורמי ממסד, ברוקרטיות ותהליכים מורכבים לצד עבודה אינטנסיבית עם אנשים רבים ועם תושבי האזור הרלוונטי. השימוש בטבע עצמו או במרחב הטבעי של סביבה, בלי ספק מעורר דיון על מקומם ותפקידם של מוזיאונים... אם כי בסופו של דבר, כמו שאמר כריסטו: "העבודה עצמה לבדה היא לא העניין אלא גם הדרך, המסע אליה כדי לראות אותה".

"המיצבים שלי הם כמו ציורים מופשטים... אבל, הם משתנים כל הזמן"

הרצאתו של דה לוקי היתה הזדמנות לשמוע את מי שמאחוריו עומדות שנות וותק רבות בעולם האדריכלות והעיצוב באיטליה ומי שעשייתו המגוונת לאורך השנים זיכתה אותו בהערכה רבה ובפרסים לא מעטים. היופי בגישתו של דה לוקי הוא השילוב שהוא עושה בין המבנה האדריכלי ובין עיצוב הפנימי. כשתכנן מוזיאון למשל, כך סיפר, הוא דווקא ראה את המקומות הפונקציונאליים, כמו בית הקפה, כחלק מעיצוב חלל התערוכה והמוזיאון (ופעם זה לא היה פשוט שכן יש כאלה שסברו שמה שנחשב "בידור" לא צריך להיות ליד מקום שנחשב "נשגב" כמו מוזיאון או תערוכת אמנות...). מאוד בלטה בהרצאתו של דה לוקי הצניעות שבגישתו המקצועית ליצור "עיצוב שקיים אך לא נראה" והרצון להתאים את העיצוב לנושא ולתקופה (למשל פאנלים מברונזה שמתאימים לתקופה רומית, ארכיטקטורה רנסנסית לציורים מתקופת הרנסנס) הגישה המשתלבת הזאת מעניינת במיוחד כשחושבים שהאיש העדין והמאופק הזה השתייך פעם לרוח האוונגרד של קבוצות העיצוב "אלכימיה" ו"ממפיס" בשנות ה-70 של המאה ה-20... גם הרעיון שעמד מאחורי עיצובו את מוזיאון הפיאטה רונדיני שבתחום מבצר ספורצסקו היה מעורר מחשבה – בחירתו לסגור את החדר כך שהקהל ייכנס דווקא מכוון הגב של הפסל וכך ייחשף לטכניקת הפיסול שייחדה את סגנונו המאוחר של האמן מיכלאנג'לו בתקופת חייו האחרונה.

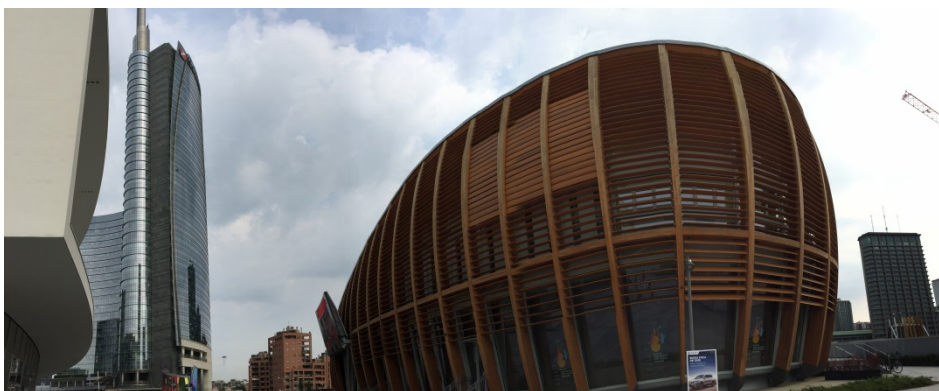
Studying-conserving-showing-educating-entertaining
and drawing attention
on so many wonderful masterpieces
made by God or by humans
in museums, nature and in the everyday world
is the utmost task to which architects
should devote themselves
from now on.

גם במסגרת **יום הסיור** שהוצע מטעם הכנס (בהמשך השבוע , ביום שישי 8.7.16) בחרתי את הסיור שעסק במיקלה דה לוקי :

The love of Milan for De Lucchi - למרות שלסיור הקצו 3 שעות ולהדרכה הקצו בחורה שבהכשרתה היא ארכיטקטית, הסיור התנהל בעצלתיים, היה איטי, לא "מתוקתק" ולא מקיף. המדריכה היתה מאוד נחמדה אך האנגלית שבפיה היתה כה בסיסית שהיא הצליחה להעביר מידע ראשוני ביותר על הנושא. היה נראה שהתכנית לא מאורגנת כמו שצריך והמעבר מנקודה לנקודה היה איטי, לא מתוכנן ולא יעיל.

הסיור התחיל בפרויקט המרתק של דה לוקי - Unicredit Pavillon ב-piazza Gae Aulenti שמתנשאת מעל לתחנת הרכבת הראשית גריבלדי שגם ממוקמת מול הרחוב המדהים - corso como אבל, למרות הפוטנציאל המדהים הסיור היה חלש ולא התרומם. למרות שמדובר בארכיטקט בעל שיעור קומה שמאחוריו ארסנל מכובד של פרויקטים שתכנן ופריטים שעיצב, הסיור הצליח בקושי לגעת בשני פרויקטים שלו וגם זה בצורה מאוד שטחית.

הדבר היחידי שהציל את תחושת ההחמצה שלי מהסיור היה הביקור בסטודיו / משרד של דה לוקי במילאנו. בתוך מה שנראה כמו בית דירות טיפוסי בעיר, משתרע המשרד על פני שלוש קומות שלמות. חלל בהיר ונעים, מעוצב בסגנון תמציתי וצנוע שכמעט מהווה אנטיזה לעשייה היצירתית הענפה שמתרחשת במקום הזה שמעסיק למעלה מ-20 אדריכלים ומעצבים. החשיפה למקום שבו הגו ויצרו את הדגמים למבנים המפורסמים של דה לוקי, המודלים, הפסלים, התמונות והשרטוטים הפזורים בין חללי המשרד, בהחלט מרגשים.

בחזרה להרצאות הגדולות שנערכו בראשית הכנס (KEYNOTE SPEAKERS) ויועדו לכל הקהל, במסגרתן שמעתי גם את הרצאתה של - Nkandu Luo מזמביה.

לו היא פרופ' של כבוד ועוסקת בתחומים רבים במדינתה ביניהם – ענייני מגדר, נשים, התפתחות הילד, בריאות, מסורת, תקשורת ועוד. עיקר דבריה של לו התרכז בעובדה שזמביה שונה ממדינות אירופה באופייה ובאזרחיה וכי המקום של התרבות באפריקה שונה מהתפישה הקונבנציונאלית המוכרת, ומוזיאונים בתרבות מתפתחת אינם דומים למוזיאונים בעידן המודרני. אמנם ההרצאה היתה מעט לאקונית, עמוסה בשקופיות מלל (במקום תמונות ממחישות) והמרצה חזרה על אותו רעיון... המסר המרכזי עבר – דווקא בגלל שבמקום כמו זמביה אין כל כך הרבה מחשבים ואמצעים דיגיטליים מפותחים, למוזיאון יש תפקיד חברתי תרבותי מכריע כמקום של חינוך ובידור.

בימים הראשונים של הכנס משעות הצהריים ואילך היה מבחר גדול של הרצאות שהתרחשו במקביל. בחרתי להיכנס ביום שני 4.7.16 למפגשים בחלק שכותרתו היתה –

Museum Management and Federation of international Human Rights Museums

לחלק שעסק ב- Ethical perspectives and museums management - ד"ר טלי גביש שהיתה ראש אגף הנוער והחינוך לאמנות של אגף הנוער והחינוך לאמנות, נתנה הרצאה יפה, מעשירה ומגוונת ("Learning from Success") שהציגה את פועלו של האגף בכלל ואת הפעילויות הקשורות לקהל יהודי-ערבי בפרט, בצורה מוחשית ועם תמונות שבהחלט מעבירות את החוויה. ההרצאה העבירה את מקומו ותפקידו של אגף הנוער כמרכז חינוכי אמנותי ובעל תפקיד מרכזי בגישור – הן בין המוזיאון לקהליו והן בין מגזרים שונים באוכלוסיית המבקרים.

(נשארתי לשמוע גם את הדוברת שבאה אחריה – מארי סקוי מנורבגיה שנתנה הרצאה מאוד חיוורת ונטולת רעיון ברור ונהיר).

אירוע הפתיחה של הכנס בערב, במבצר ספורצסקו, היה מרשים ביותר ונתן הזדמנות לבקר בכל חללי המוזיאון שבמקום ובמקביל ליהנות מאירוח איטלקי טיפוסי כולל הופעה מוסיקלית.

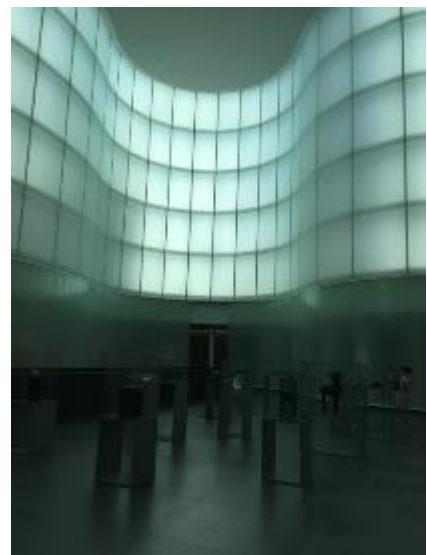
למחרת, ניצלתי בהתרגשות רבה את שירותיו האדיבים של הכנס וביקרתי בכנסיית סנטה מריה דלה גרציה כדי לחזות בציור הקיר הנדיר של לאונרדו דה ווינצ'י - הסעודה האחרונה.

מכון שתחום ההיסטוריה מעניין אותי באופן מיוחד החלטתי ביום רביעי 6.7.16 ללכת לשימוע את ההרצאות שניתנו במסגרת ה- ICOMAM (הוועדה הבין-לאומית למוזאוני נשק והיסטוריה צבאית). ההרצאות בחלק זה נשאו את הכותרת: "Dark Memories as Attraction in the Cultural landscape : Good or Bad Examples" ועסקו בקשר המעניין שבין חללי תצוגה, מוזיאונים ותערוכות ובין אירועים צבאיים, מלחמתיים והיסטוריים. המרצים השונים הציגו גישות שונות לנושא ואפשרויות תצוגה מגוונות. המחשבה המרכזית שעלתה בכל ההרצאות היתה שאלת נחיצותם של מוזיאונים מן הסוג הזה, אופיים המתבקש בהתאם למיקום הגיאוגרפי ובהתאם לסוג האירוע (האם מדובר בתיעוד כללי של פעילות צבאית או האם מדובר במלחמה ספציפית או לחילופין ברצח עם).

אחת ההרצאות המעניינות ביותר בעיני היתה הרצאתה של טל דה לנגה שעסקה בתכנון הביתן היהודי באושוויץ, כחלק מהתייחסות עולמית לשימור הזיכרון ותיעוד נושא השואה שהתרחשה באירופה במהלך מלחמת העולם השנייה. ההרצאה של טל דה לנגה נקראה - Extremely Far and Incredibly Quiet תיארה את האתגר ליצור תערוכה צנועה ומאופקת שפונה דווקא לקהל לא יהודי ברובו ועם זאת להעביר את המסר של האירוע ההיסטורי העוצמתי והמזעזע של השואה. חללי תצוגה פשוטים שהותירו את המבנה המקורי כעדות בפני עצמה ובמקביל החללים פועלים על חושיו של המבקר מבעד לעובדות פשוטות, נתונים היסטוריים אמיתיים אך נטולי פרשנות ומניפולציות רגשיות. כוחו של המבנה שעוצב באושוויץ טמון בלי ספק בשמירת הקשר שבין התערוכה ובין הסביבה ההיסטורית שבה היא ממוקמת. מפתיע לראות את עוצמתה של החוויה החושית שנוצרת במקום דווקא בעיצוב שבחר לא להשתמש בחפצים או באובייקטים מוחשיים מהתקופה.

במסגרת CECA (Education and Cultural Action) ותכנית ה- OFF SITE MEETINGS (יום חמישי 7.7.16) –

Mudec – Museo delle cultura - מוזיאון תרבות חדש במילאנו שמארח תערוכות, פורומים, ערבים מיוחדים וקונסרטים שונים שעוסקים בכל התרבויות בנות ימינו. המוזיאון שמבנה מעוצב מאוד יפה, ממוקם באזור ויה טורטונה המוכר והמיוחד. הביקור במוזיאון זה עניין אותי במיוחד כמי שעובדת באגף הנוער של מוזיאון ישראל כבר קרוב ל-30 שנה, מכון שהמוזיאון הזה עוסק גם בחינוך ומציע גם פעילויות לילדים ולבתי ספר. הביקור במקום היה מעניין מאוד. צוות צעיר ואינטליגנטי פגש אותנו וליווה אותנו בהדרכה בהירה ונעימה בגלריות הייחודיות של המוזיאון.

לאחר מכן, נחשפנו לתערוכה מיוחדת לילדים בה שיחזרו סביבה מרוקנית (כחלק מהרצון להיות בקשר עם סביבת החיים האמיתית במילאנו שבה יש קהילה מרוקנית גדולה וענפה). הסביבה הוקמה בשיתוף פעולה בין תרבותי (איטלקי-מרוקני), עם גישה פדגוגית המעודדת סובלנות וקבלת השונה והאחר. המקום כולל סדמאות יצירה ופעילות חווייתית. אמנם עשינו פרויקטים כדוגמת אלה כבר לפני 20 ו-30 שנה במוזיאון ישראל אבל, היה מהנה לראות את ההתרגשות של הצוות האיטלקי ולהבין את הצורך של שיתופי פעולה מן הסוג הזה גם היום.

בהמשך נחשפנו לדוגמאות נוספות להפעלות ילדים ונער במרחבי המוזיאון וקיבלנו גם הזדמנות לבקר בתערוכה מקסימה של חואן מירטה שהוצגה באותה עת במוזיאון.

תערוכה מעניינת נוספת שהיתה במוזיאון MUDEC והיתה חלק משבוע העיצוב והוקדשה לאדריכל בן המאה ה-19 גוטפריד סמפר (ואף נקראה – Sempring) התערוכה חולקה למספר קטגוריות כשכל קטגוריה משקפת היבט אדריכלי אחר ופוטנציאל עיצובי משתנה – אריגה, קיפול, חיבור, יציקה, ניפוח וכדו' התערוכה חשפה חומרים וטכנולוגיות מעולם העיצוב בצורה ייחודית, דידיאקטית וחוויתית.

Pinacoteca di Brera - אני מניחה שאין צורך לדבר בשבחו של מוזיאון מרשים זה שבחזקתו כמה מיצירות המופת האל זמניות של תולדות האמנות. המפגש במוזיאון כלל פגישה עם המנהל / האוצר הראשי של המקום – ג'יימס בראדבורן. בעבר כבר שמעתי את האיש אך חשבתי שאולי יחדש בהקשר היותר ישיר של המקום. למרות אישיותו הכריזמטית הוא אמר בסה"כ דברים די בנאליים וצפויים וגם הסיור שהתקיים לאחר מכן לא הותיר בי רושם רב. די מהר מצאתי את עצמי מסתובבת עצמאית במקום ונהנית מכל רגע.

במהלך השבוע בו שהיתי בעיר מילאנו במסגרת הכנס ביקרתי במוזיאונים רבים ברחבי העיר ובחללי תצוגה מיוחדים שכמעט כולם לקחו חלק בשבוע העיצוב והציגו במסגרתם תערוכות עיצוב מרשימות ומעניינות.

החל ממוזיאון העיצוב - הטריאנלה (TRIENNALE) שהציג מספר תערוכות מעוררות מחשבה הן לגבי עיצוב והן לגבי מעשה האוצרות. למשל:

התערוכה NEO PREISTORIA - היתה מקסימה בעיצובה. אולם מוקף מראות שבחללו מוצגים 100 פריטים מההיסטוריה האנושית המספרים את ההיסטוריה האנושית בדרך לא שגרתית ומפתיעה. ההסתובבות בין חלונות התצוגה היתה מתעתעת ומרשימה בו זמנית.

התערוכה WOMEN IN ITALIAN DESIGN – הפתיעה בכניסה אליה שיצרה סקרנות וחשק להכנס אליה אבל, חלל התערוכה עצמו היה עמוס ולא ממוקד.

התערוכה ROOMS - היתה מדהימה ומעניינת. סוג של הזמנה לבקר בחדר שעוצב בגודל אמיתי ובהשראת טקסט ספרותי לא פחות מרתק.

ביקרתי באופן עצמאי גם במוזיאונים הפזורים סביב כיכר הדואומו ופיאצה ריאלה, מוזיאון המדע והטכנולוגיה ע"ש לאונרדו דווינצ'י, גלריה BASE - מתחם תעשייתי שהפך לחלל לאמנות עכשווית במסגרת התערוכה הבינלאומית לעיצוב (שם הוצגה התערוכה HIGHER VIEW של המעצבים הירושלמים עזרי טרזי וחיים פרנס), תערוכה של NEW CRAFT במוזיאון שנקרא La Fabrica del Vapore ושוכן במבנה תעשייתי של בית חרושת לבניית קרונות – עוד הזדמנות לראות עיצוב במיטבו ושילוב בין טכנולוגיות בתחום העיצוב העכשווי, נהייתי באופן מיוחד גם מביקור בתערוכה מרשימה ביותר של מעצב האופנה ארמני (ARMANI SILOS).

כמובן שעל כל אחת מן התערוכות הללו אפשר לכתוב רבות ולצרף תמונות נפלאות. המגוון שהציעה מילאנו העיר באמצעות הכנס, סביב שבוע העיצוב הבינלאומי ובוודאי למי שמבקר בה לראשונה, היה עצום, ממלא, מעשיר ומרגש. וגם הקונצרט המיוחד שנערך בדואומו לכבוד באי הכנס היה מרשים ומיוחד.

אני מודה על הזכות שניתנה לי להיות חלק מחוויה מלמדת ומעשירה הן כחלק מקבוצה והן כמבקרת עצמאית.

